

Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в початкових класах у 2013/2014 н.р.

Актуальними завданнями, визначеними Державним стандартом початкової загальної освіти, є оволодіння ключовими компетентностями, які передбачають особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток учнів, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій. Сьогодні зміст початкової загальної освіти ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

У 2013-2014 н.р. навчання і виховання учнів початкової школи регламентують такі нормативно-правові документи:

Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти»;

Лист МОНмолодьспорту від 01.06.2012 року № 1/9- 426 «Щодо методичних рекомендацій з базових дисциплін» додаток «Початкова школа» (для організації навчально-виховного процесу учнів 1-х класів);

Лист МОНмолодьспорту від 30.05.13 № 1/9-383 «Про організацію навчально-виховного процесу в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2013/2014 навчальному році» (для організації навчально-виховного процесу учнів 2-х класів);

Лист МОНмолодьспорту від 09.06.2011 р. № 1/9-454 «Про особливості організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах у 2011/2012 році» додаток «Про організацію навчально-виховного процесу в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2011/2012 році» (для організації навчально-виховного процесу учнів 3-4-х класів);

Наказ Міністерства від 20.02.2002 № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 6 березня 2002 р. за № 229/6517;

ДСанПіН 5.5.6.008-98 «Улаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах»;

ДСанПіН 5.5.2.008-01 «Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу»;

Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20.05.2013 № 1/9-349 «Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів та структуру 2013-2014 н.р.»;

Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 10.06.2011 № 572 (Типові навчальні плани для 1-2 класів);

Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.11.2005 р. № 682 (Типові навчальні плани для 3-4 класів);

Лист Міністерства освіти і науки України від 29.12.2001 № 1/9-468 «Про обсяг та характер домашніх завдань для учнів початкової школи»;

Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 23.08.2012 № 1/9-592. «Про використання навчальної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах у 2012/2013 навчальному році»;

Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 05.10.2009 № 1121.

Структура 2013/2014 навчального року

2013/2014 н.р. розпочинається 1 вересня святом – День знань і закінчується не пізніше 1 липня.

Навчальні заняття організовуються за семестровою системою: I семестр – з 2 вересня до 27 (28 для шкіл, які працюють за шестиденним робочим тижнем) грудня, II семестр – з 13 січня до 30 (31) травня.

Закінчується навчальний рік проведенням навчальних екскурсій у 1-4 класах (2-5 червня).

Впродовж навчального року для учнів проводяться канікули: орієнтовно, осінні з 28 жовтня до 3 листопада, зимові з 30 грудня до 12 січня, весняні з 24 до 30 березня.

З урахуванням місцевих особливостей та кліматичних умов за погодженням з відповідними місцевими органами управління освітою можуть змінюватись структура навчального року та графік учнівських канікул, зокрема, проведення для учнів 1 класу додаткових тижневих канікул; навчальну практику та навчальні екскурсії за рішенням закладу можна провести в інші терміни, або впродовж навчального року.

У 2013-2014 н.р. передбачається посилення використання здоров'язбережувальних технологій, значна увага приділяється екологічній та інформаційно-комунікаційній освіті. Перший урок у початкових класах проводиться за обраною загальноосвітнім навчальним закладом/методичним об'єднанням на власний розсуд темою з урахуванням можливостей навчального закладу, вікових та індивідуальних особливостей учнів кожного класу.

На основі Типових навчальних планів ЗНЗ складають на кожен навчальний рік робочий навчальний план з конкретизацією варіативної складової, враховуючи особливості регіону та індивідуальні освітні потреби учнів.

Для забезпечення синхронності у навчанні читання й письма в букварний період за рішенням педагогічної ради навчального закладу на навчання української мови в 1-му класі доцільно використати 1 годину з варіативної складової навчального плану, що дасть можливість виді

лити на навчання грамоти 8 годин на тиждень. (Методичні рекомендації МОНМСУ від 01.06.2012р.)

Акцентуємо увагу на тому, що навчальні досягнення учнів перших класів загальноосвітніх навчальних закладів з усіх навчальних предметів не оцінюються в балах, а підлягають словесному оцінюванню.

У 2-му класі за рішенням педагогічної ради навчальні досягнення учнів оцінюються в балах (окрім предметів «Основи здоров'я», «Фізична культура», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Мистецтво», «Сходинки до інформатики»). Оцінювання другокласників має бути вмотивованим. Важливо, щоб дитина не втратила стимулу до праці. Оцінки в балах стають для дітей більш зрозумілими й мотиваційними, якщо супроводжуються коротким, точним коментарем учителя. Завдання вчителя полягає в тому, щоб негативні й позитивні емоції використовувати для активізації діяльності дітей. За відмінні успіхи в навчанні учні 2-х класів можуть нагороджуватися похвальним листом "За високі досягнення у навчанні". (Лист МОНмолодьспорту від 30.05.13 № 1/9-383 «Про організацію навчально-виховного процесу в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2013/2014 навчальному році»).

Для учнів 1-го класу особлива увага має приділятися:

- організації гарячого харчування;
- облаштуванню кімнат для відпочинку (сну);
- облаштуванню приміщень для організації рухливих ігор, щонайменше одного на паралель класів;
- обладнанню відокремлених туалетів (убиралень);
- обладнанню відокремлених гардеробів з обов'язковим виділенням секцій для кожного класу тощо (лист МОН України від 10.12.04 № 1/9-633).

Особливу увагу вчитель має приділяти збереженню та зміцненню фізичного здоров'я учнів, їх моральному та громадянському вихованню. З цією метою важливо організувати активну співпрацю вчителя з батьками або особами, які їх замінюють, з медичними працівниками ЗНЗ, шкільним психологом, учителями-предметниками, вихователем групи продовженого дня. Результатами такої співпраці є:

- краще вивчення індивідуальних можливостей та стану здоров'я кожного першокласника;
- здійснення особистісно орієнтованого навчання та виховання;
- впровадження здоров'язберігаючих технологій навчально-виховного процесу;
- спільна підготовка і проведення батьківських зборів;
- бесіди з батьками на психолого-педагогічну тематику тощо.

Згідно з вимогами Державних санітарних правил і норм улаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008–01), на п'ятнадцятій хвилині кожного уроку має проводитись фізкультхвилинка, що складається з динамічних, дихальних вправ, вправ для збереження зору, пальчикової гімнастики тощо.

Учитель повинен весь час стимулювати учнів дотримуватись правильної поведінки під час виконання письмових робіт за партою.

Прийоми та методи роботи з дітьми мають забезпечувати різноманітну активну практичну діяльність кожного учня. Ігрові форми діяльності мають бути домінуючими під час навчання у 1-му класі.

Домашні завдання учням першого класу не задаються.

Необхідно дотримуватись оптимального співвідношення навчального навантаження протягом дня, тижня з урахуванням психофізіологічних та фізичних можливостей першокласників.

Доцільно чергувати протягом дня навчальні предмети природничо-математичного і гуманітарного циклів з уроками фізичної культури, курсу «Основи здоров'я», музичного та образотворчого мистецтва, трудового навчання.

Навчальні предмети, що вимагають значного розумового напруження – мови, математики, – доцільно ставити у розкладі другими і третіми уроками. Навчальні предмети, пов'язані з активною руховою діяльністю, а також предмети «Основи здоров'я», «Природознавство», музичне мистецтво, образотворче мистецтво, трудове навчання можна проводити на третьому-четвертому уроках.

А от заняття з навчального предмета «Фізична культура» у першому класі варто проводити лише на заключних уроках.

Четвер рекомендується планувати у розкладі як розвантажувальний день. У цей день можна проводити уроки з предметів оздоровчо-фізкультурного та мистецького спрямування.

З метою уникнення перевантаження впродовж вересня-жовтня на четвертих уроках доцільно використовувати нестандартні форми організації навчального процесу. Протягом цього часу вчитель може планувати проведення окремих навчальних занять у формі уроків-екскурсій, уроків-імпровацій, уроків-ігор, уроків-театралізацій тощо.

Так, протягом цих 8 тижнів можна щоденно проводити по одному нестандартному уроку (загалом 40 годин навчального навантаження) за рахунок 24 уроків фізичної культури і 16 уроків з інших предметів. Наприклад, можна провести в цей період заключними уроками 5-6 уроків-ігор, уроків-театралізацій та уроків-екскурсій з предмета «Основи здоров'я», 2-3 екскурсії з предмета «Природознавство», 4-5 уроків-ігор та уроків-екскурсій з математики, 1-2 екскурсії з образотворчого мистецтва, 2-3 екскурсії з трудового навчання, 2-3 уроки-театралізації з музики.

У класному журналі доцільно вказувати форму проведення уроків, якщо вони проводяться не в класно-урочній формі.

Уроки фізичної культури протягом перших двох місяців (24 год, по 3 уроки на тиждень) спрямовані в першу чергу на розвиток і удосконалення рухів дітей і, за можливості, проводяться на свіжому повітрі.

Уроки з курсу «Основи здоров'я» рекомендується проводити, активно поєднуючи навчально-пізнавальну і оздоровчо-рухову діяльність першокласників. Ігри та ігрові ситуації мають бути невід'ємною частиною як уроків з фізичної культури, так і уроків з основ здоров'я.

Починаючи з 2-го класу, учні виконують домашні завдання, тому слід у розкладі занять предмети, які вимагають значних затрат часу для виконання, не групувати в один день.

Обсяг навчального матеріалу для домашніх робіт орієнтовно повинен становити 1/4 обсягу, виконаного на уроці, витрати часу на їх виконання не може перевищувати 45 хв.. На вихідні, у святкові дні домашні завдання другокласникам не рекомендується задавати.

Не допускається подача домашнього завдання під час чи після дзвінка на перерву, після уроків, оскільки воно в повній мірі не фіксується дітьми; учні позбавлені

можливості ставити запитання; учитель не встигає пояснити суть завдання.

Форми перевірки домашнього завдання можуть бути різними: фронтальна, індивідуальна, колективна, само-, взаємоперевірка, творча тощо.

Перевіряти домашні завдання вчителем необхідно систематично.

З таких предметів, як основи здоров'я та фізична культура, трудове навчання, художня праця, мистецтво (музика, образотворче мистецтво), інформатика домашні завдання задавати не бажано, окрім випадків, визначених у підручниках (обговоріть з батьками, тощо).

Контроль та відповідальність за перевантаження учнів домашніми завданнями покладається на заступника директора з навчально-виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Організація навчання у 3-4 класах здійснюється відповідно до рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу, що розміщено в інструктивно-методичному листі від 09.06.2011 р. № 1/9-454 «Про особливості організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах у 2011/2012 році» додаток «Про організацію навчально-виховного процесу в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2011/2012 році» (Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України № 17-18, 2011).

Вчителі, практичні психологи та батьки учнів початкових класів мають обирати шляхи співпраці з метою забезпечення оптимальних умов для якнайефективнішого розвитку молодших школярів: щоб перебування дітей у школі було комфортним, навчання – цікавим, діяльність активною, а спілкування – стимулюючим розвитком.

Відповідно до листа МОНмолодьспорту №1/9-66 від 30 січня 2012 року, навчально-виховний процес у початковій школі повинні забезпечувати дипломовані спеціалісти початкової школи, які обізнані з психолого-педагогічними та віковими особливостями учнів, володіють і використовують у практичній роботі сучасні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології.

Наголошуємо, що передавати уроки з окремих предметів у початкових класах, в т.ч. уроки іноземної мови, фізичної культури, образотворчого мистецтва, музики, основ здоров'я лише спеціалістам за наявності об'єктивних причин та обов'язкової письмової згоди учителів початкових класів, забезпечуючи при цьому оплату праці відповідно до положень п.74 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти.

Важливо, щоб батьки, особливо на першому році навчання дитини, підтримували постійний зв'язок зі школою. Аби знати, як проявляє себе дитина, які в неї проблеми. Для кращої адаптації першаків пропонуємо організувати у кожній класній кімнаті парту для батьків першокласників.

Дозволяється використовувати підручники та навчально-дидактичні посібники для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, які мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2009 р. № 1121 «Про затвердження Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу» та Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховно-

го процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01), для першокласників, які відвідують групи продовженого дня, необхідно організувати щоденний 1,5-годинний денний відпочинок (сон), не менше, ніж 1,5-годинну прогулянку на свіжому повітрі, а також спортивно-оздоровчі заняття для учнів першого класу тривалістю не менш як 35 хвилин щоденно.

Найкращим поєднанням видів діяльності дітей у групах продовженого дня є рухлива активність на повітрі до початку самопідготовки (прогулянки, рухливі і спортивні ігри, суспільно корисна праця на пришкольній ділянці тощо), а по завершенні самопідготовки - участь у заходах емоційно-розвиваючого характеру (робота в гуртках, ігри, підготовка і проведення концертів самодіяльності тощо).

Учні зараховуються до групи продовженого дня за згодою (заявою) батьків або осіб, які їх замінюють. На підставі заяви батьків (осіб, які їх замінюють) дозволяється відпускати дітей у зручний для батьків час.

Відповідальність за безпеку життєдіяльності кожного учня на уроках, під час перерв, на групах продовженого дня, дотримання вимог санітарних правил і норм несуть вчителі-класні керівники, вихователі груп продовженого дня, адміністрація навчального закладу.

Відповідно до листа МОНмолодьспорту N 1/9-634 від 19.08.2011 «Інструктивно-методичних рекомендацій «Про забезпечення взаємодії в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку», робота з батьками передбачає:

- зустрічі вчителів початкової школи з батьками вихованців старших дошкільних груп на батьківських зборах;
- проведення Інтернет-зборів для батьків майбутніх першокласників;
- анкетування батьків майбутніх першокласників з питань підготовки дітей до школи;
- організацію роботи «педагогічної вітальні» для батьків вихованців старшого дошкільного віку з питань підготовки дітей до школи;
- організацію Днів відкритих дверей для батьків у загальноосвітньому навчальному закладі;
- організацію роботи Батьківських клубів та інших форм взаємодії.

Робота з організації наступності має проводитись педагогічними колективами спільно і системно. Тільки зацікавленість обох сторін і батьківської громадськості вирішить проблеми наступності дошкільної і початкової освіти, зробить перехід з дошкільного навчального закладу до початкової школи безболісним і успішним для дитини.

Робота психологічної служби (при наявності посади практичного психолога) включає:

- здійснення єдиного медико-психолого-педагогічного контролю за динамікою розвитку дітей;
- дослідження рівня готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі, аналіз їхнього процесу адаптації вже у ролі учнів 1 класу;
- застосування корекційно-розвивальних методів у роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку при наявності певних проблем.

Доцільним є проведення семінарів та інших методичних форм роботи для вчителів, які розпочинають навчання першокласників і другокласників загальноосвітніх навчальних закладів та практичних психологів з метою обговорення проблем успішної організації навчально-виховного процесу з урахуванням результатів проведення Всеукраїнських Інтернет-зборів батьків майбутніх першокласників.

У зв'язку з оновленням змісту початкової та базової і повної середньої освіти в галузі «Технологія» та з метою удосконалення організації навчально-виховного процесу рекомендуємо:

I. РМК (ММК):

1. Спланувати діяльність РМК (ММК) щодо підготовки учителів початкових класів (інформатики) з урахуванням сучасних вимог щодо предмета.

2. Забезпечити інноваційні форми організації підготовки педагогічних працівників району(міста) до впровадження Державного стандарту початкової та базової загальної середньої освіти в галузі «Технологія» у 2013/2014 н.р. (вебінари, Інтернет-консультації тощо).

3. Організувати та провести наради, семінари, тренінги, майстер-класи (відповідно до планів РМК/ММК) консультування з питань підготовки вчителів до впровадження Державного стандарту.

4. Забезпечити інформування педагогів про нові нормативні, інструктивно-методичні документи щодо впровадження Державного стандарту.

5. Реалізувати наступність у викладанні курсу «Сходинки до інформатики» у 2-х та 5-х класах з 2013-2014 н.р. З цією метою провести:

– Психолого-педагогічний семінар з тематикою «Психолого-педагогічні аспекти навчання молодших школярів інформатики».

– Майстер-клас з тематикою «Наступність у роботі початкової та середньої школи – діалог взаємодії в умовах нового Державного стандарту».

– Спільні методичні об'єднання вчителів початкових класів і вчителів інформатики, методичні діалоги та інші методичні заходи.

– Взаємовідвідування уроків у початковій школі 1-го та 4-го класу.

6. Забезпечити належні умови для організації навчально-виховного процесу учнів других та п'ятих класів відповідно до вимог нового Державного стандарту.

7. Організувати адресну методичну допомогу директорам шкіл, керівникам м/о, вчителям з питань організації навчально-виховного процесу в 2-х, 5-х класах.

8. На сайті відділу освіти організувати роботу дистанційного консультпункту.

9. Здійснити контроль за 100% забезпеченням підручниками та навчально-методичними комплектами для 2-х, 5-х класів.

10. Провести анкетування готовності вчителів (початкових класів) інформатики до впровадження Державного стандарту початкової та базової загальної середньої освіти в навчально-виховний процес ЗНЗ району(міста).

II. Директорам шкіл, керівникам м/о, вчителям початкових класів (інформатики) району(міста):

1. Забезпечити вивчення і виконання нормативних документів:

– Державний стандарт початкової загальної освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462).

– Програма «Сходинки до інформатики» для 2-4 класів (Автори: Н. В. Морзе, Г. В. Ломаковська, Г. О. Проценко, О. В. Коршунова, Й. Я. Ривкінд, Ф. М. Ривкінд).

– Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392).

– Програма «Інформатика» для 5-9 класів (Автори: М. Жалдак, Н. Морзе, Г. Ломаковська, Г. Проценко, Й. Ривкінд, В. Шакоцько).

2. Постійно слідкувати за новинами сайту МОН України (www.mon.gov.ua) та ХОІППО (www.hoirpo.km.ua);

3. Спрямувати систему навчально-виховної роботи у навчанні інформатики учнів 2-х та 5-х класів з урахуван-

ням нового Державного стандарту в галузі «Технологія», навчальних планів та програм.

4. Продовжувати вдосконалювати знання з програм «Сходинки до інформатики», «Інформатика 5-9» та підготувати матеріально-технічне забезпечення, навчальні кабінети, методичне забезпечення курсу до нового навчального року.

5. Застосовувати новітні інформаційні педагогічні технології інноваційних проектів у навчально-виховному процесі початкової та середньої школи.

6. Постійно вдосконалювати знання методики викладання курсу «Сходинки до інформатики» у початкових класах, використовувати особистісно-зорієнтований і компетентнісний підходи.

7. Реалізувати наступність у викладанні інформатики у 2-х та 5-х класах. З цією метою відвідувати уроки у початковій школі 1-го та 4-го класу, ознайомитися із віковими особливостями оволодіння знань молодших школярів.

8. Організувати активну співпрацю вчителя, медичного працівника, шкільного психолога, вихователя групи продовженого дня з батьками першокласників. У місцевих ЗМІ висвітлювати питання впровадження нового змісту початкової освіти.

9. Посилити використання здоров'язбережувальних технологій, приділити значну увагу екологічній та інформаційно-комунікаційній освіті, вивченню іноземних мов з 1-го класу. Провести педагогічні ради з тематикою «Готовність початкової школи до впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти». Створити сприятливі умови для першокласників під час адаптаційного періоду.

10. Забезпечити особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток учнів засобами міжпредметних зв'язків та інтегрованих предметних і міжпредметних компетенцій під час навчання інформатики у початковій школі.

11. Створити у школах Консультативний центр – як одну з форм надання допомоги сім'ям у вихованні і розвитку дітей. Формувати і розвивати в учнів технологічну, інформаційно-комунікаційну та основні компетентності для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації в суспільстві.

12. Покласти в основу навчання інформатики компетентнісний підхід, відповідно до якого кінцевим результатом навчання інформатики є сформовані на основі здобутих знань, вмінь і навичок, досвіду навчальної та життєвої діяльності, вироблених ціннісних орієнтацій, позитивної мотивації предметна ІКТ-компетентність та ключові компетентності, зокрема інформаційно-комунікаційна, навчальна, комунікативна, математична, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

13. Застосовувати навчальні, індивідуальні та групові проекти, орієнтовані на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну чи групову та науково-дослідну.

14. Використовувати диференціацію навчання відповідно до запитів, нахилів і здібностей учнів.

15. Рекомендовано для оцінювання індивідуальних досягнень учнів використовувати метод «Портфоліо».

16. Проводити інтелектуальні конкурси і творчих змагання з метою популяризації ІКТ, розвитку креативності учнів.

17. Впроваджувати в практику програмно-педагогічні розробки, спрямовані на інтенсифікацію навчального процесу, вдосконалення форм і методів організації навчання.

18. Постійно проводити детальний аналіз та самоаналіз впровадження новітніх педагогічних технологій.

19. Продовжити роботу з обдарованими дітьми, організувати їх участь у роботі МАН, олімпіадах, конкурсах.

20. Забезпечувати дотримання санітарно-гігієнічних норм у роботі з інформаційно-комунікаційними системами.